

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

روش‌شناسی تحلیل ریسک و سناریوهای ثبات سیاسی

نویسندگان:

علیرضا خسروی (عضو هیئت علمی دانشگاه تهران)

عبدالمحمود محمدی لرد

روش‌شناسی تحلیل ریسک و سناریوهای ثبات سیاسی

نویسندگان: علیرضا خسروی، عبدالمحمود محمدی لرد

ناشر: پژوهشکده مطالعات راهبردی

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۹

شمارگان: ۱۰۰ جلد

قیمت: ۲۶۰.۰۰۰ ریال

شابک: ۹۷۸۶۰۰۹۷۶۵۶۲۱

تلفن: ۸۸۹۱۲۸۳۰

فکس: ۸۸۸۹۶۵۶۱

تلفکس انتشارات: ۸۸۸۰۲۴۷۶

روابط عمومی: ۸۸۸۰۲۴۷۷

نشانی: تهران، خیابان کریم‌خان زند، خیابان آبان جنوبی، خیابان رودسر شرقی، شماره ۷

صندوق پستی: ۱۴۱۵۵-۵۱۸۹

پست الکترونیک: info@risstudies.org

آدرس سایت: www.risstudies.org

فروشگاه اینترنتی: shop.risstudies.org

کلیه حقوق برای پژوهشکده مطالعات راهبردی محفوظ است

سرشناسه: خسروی، علیرضا، ۱۳۵۸ -

عنوان و نام پدیدآور: روش‌شناسی تحلیل ریسک و سناریوهای ثبات سیاسی/نویسندگان علیرضا خسروی، عبدالمحمود محمدی لرد.

مشخصات نشر: تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی، ۱۳۹۹.

مشخصات ظاهری: ۲۰۰ ص: مصور، جدول، نمودار؛ ۵/۱۴x۵/۲۱ س.م.

فروست: علوم سیاسی؛ ۲۰۶. روش‌شناسی؛ ۲.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۷۶۵۶۲-۱

وضعیت فهرست نویسی: فیپا

یادداشت: کتابنامه: ص. [۱۷۲] - ۱۷۵.

یادداشت: نمایه.

موضوع: ثبات سیاسی

موضوع: Political stability

موضوع: جامعه‌شناسی سیاسی

موضوع: Political sociology

شناسه افزوده: محمدی لرد، عبدالمحمود، ۱۳۵۸ -

شناسه افزوده: پژوهشکده مطالعات راهبردی

شناسه افزوده: Research Institute of Strategic Studies

رده بندی کنگره: JC۳۳۰/۲

رده بندی دیویی: ۳۲۱/۰۹

شماره کتابشناسی ملی: ۷۲۸۳۷۶۵

فهرست مطالب

سخن ناشر..... ۷

پیشگفتار..... ۹

فصل اول: مفهوم شناسی ثبات و بی ثباتی

بی ثباتی سیاسی و مفاهیم هم پیوند..... ۱۹

تعریف عملیاتی ناامنی داخلی..... ۳۰

فصل دوم: رویکردهای کمی تحلیل ریسک: مدل ها و روش ها

مقدمه..... ۴۵

الف. رویکرد کمی معطوف به شمارش تعداد رویدادهای ناامنی..... ۴۶

ب. رویکرد کمی مبتنی بر سنجش ریسک ناامنی: مدل ها و روش ها..... ۵۴

مسیرهای شکست دولت..... ۵۶

مدل ورشکستگی دولت..... ۵۹

مدل شکنندگی دولت..... ۶۱

مدل دولت شکننده..... ۶۳

مدل ارزیابی ریسک مناقشات داخلی..... ۶۵

ضعف دولت های در حال توسعه..... ۶۷

ریسک مناقشات داخلی..... ۷۰

تبیین جامعه شناختی بی ثباتی سیاسی..... ۷۲

فصل سوم: روش‌شناسی تلفیقی در برآورد ریسک و فرایند مدل‌سازی

مرحله نخست: مرور نظریات ثبات و امنیت داخلی به‌منظور شناسایی متغیرها

و شاخص‌ها.....	۷۸
مرحله دوم: گردآوری داده‌ها تشکیل بانک؛ ملاحظات و ضرورت‌های روش‌شناختی آن.....	۸۶
مرحله سوم: تحلیل روابط میان ابعاد ناامنی داخلی و ترسیم مدل.....	۹۰
مرحله چهارم: شناسایی متغیرهای پیش‌بین، ترسیم مدل و تخمین ریسک آینده.....	۹۷
متغیرهای پیش‌بین برای تظاهرات ضدحکومتی.....	۹۹
متغیرهای پیش‌بین برای اعتصاب عمومی.....	۱۰۲
متغیرهای پیش‌بین برای ترور سیاسی.....	۱۰۴
متغیرهای پیش‌بین برای جنگ چریکی.....	۱۰۴
متغیرهای پیش‌بین برای بحران حکومتی.....	۱۰۵
متغیرهای پیش‌بین برای پاکسازی سیاسی.....	۱۰۶
متغیرهای پیش‌بین برای آشوب.....	۱۰۶
متغیرهای پیش‌بین برای جنگ داخلی.....	۱۰۸
متغیرهای پیش‌بین برای قیام عمومی.....	۱۱۰
مرحله پنجم: رصد متغیرهای پیش‌بین در کشورهای مورد مطالعه به‌منظور	
مدیریت ریسک.....	۱۱۳
رشد سرانه تولید ناخالص ملی.....	۱۱۴
شاخص فساد اقتصادی.....	۱۱۶
آزادی در فعالیت اقتصادی.....	۱۱۷
زمان لازم برای شروع کسب‌وکار.....	۱۱۹
میزان تورم.....	۱۲۰
واردات نظامی.....	۱۲۲

چنددستگی نخبگان.....	۱۲۳
حکمرانی یکپارچه.....	۱۲۴
امکان تغییر سیاست‌ها.....	۱۲۵
سرمایه انسانی.....	۱۲۶
آسیب‌پذیری اشتغال.....	۱۲۷
مداخله عوامل خارجی.....	۱۲۸

فصل چهارم: رهیافت کیفی و ارتقای تحلیل ریسک ثبات سیاسی

بخش اول: احصای متغیرهای بومی و کیفی برای تکمیل مدل ریسک.....	۱۳۱
۱. کارآمدی حکومت.....	۱۳۳
۲. مشروعیت حکومت.....	۱۳۶
۳. گسترش توجیهات خشونت سیاسی.....	۱۳۷
۴. تعادل حمایت نهادی از حکومت و مخالفان.....	۱۳۹
۵. تعادل کنترل حکومت یا مخالفان بر نیروی اجبار.....	۱۴۲
نقش گروه‌های اپوزیسیون.....	۱۴۷
بخش دوم: سناریوهای ثبات و بی‌ثباتی و تکمیل مدل‌های ریسک.....	۱۵۳
روش‌شناسی سناریونویسی با محوریت تحلیل مورفولوژیک.....	۱۵۴
مورفولوژی.....	۱۵۵
ترسیم فضای ریخت‌شناسی و سناریوهای ثبات.....	۱۵۷
الف. چالش‌های عمدتاً مسالمت‌آمیز با گستردگی کم یا متوسط.....	۱۶۱
ب. چالش‌های عمدتاً خشونت‌آمیز با گستردگی متوسط.....	۱۶۲
ج. چالش‌های عمدتاً مسالمت‌آمیز با گستردگی زیاد.....	۱۶۳
د. چالش‌های عمدتاً خشونت‌آمیز با گستردگی زیاد.....	۱۶۴
ناخض‌های راهنما در سناریوها.....	۱۶۸
منابع.....	۱۷۳

سخن ناشر

آنچه که مسئله ثبات سیاسی و تحلیل و بررسی آن را بیش از گذشته حائز اهمیت ساخته، روند رو به گسترش تجلیات ناامنی از لحاظ کمی و کیفی در کشورهای مختلف دنیاست. اگر در گذشته بی‌ثباتی و ناامنی داخلی از ویژگی‌های بارز کشورهای جهان سوم به حساب می‌آمد و محور تئوری‌های خاص امنیتی تحت عنوان جهان سوم به عنوان دسته‌ای مجزا برای تبیین ناامنی مطرح بود، امروزه اما می‌توان از جهانی شدن بی‌ثباتی و فراگیری آن در اکثر کشورهای جهان در مناطق مختلف جغرافیایی و حتی کشورهای پیشرفته غربی سخن گفت. از این روست که مسئله ثبات و سنجش آن به یکی از دستورکارهای اصلی کشورها و به ویژه مراکز مطالعاتی و پژوهشی مبدل شده است. به رغم تلاش‌های فراوان به عمل آمده، سنجش مسئله بی‌ثباتی یا ثبات سیاسی به عنوان پدیده‌ای بسیار پیچیده و اجتماعی همواره با نقدها و نقص‌هایی مواجه بوده و علاوه بر تعاریف و برداشت‌های متفاوت از مفهوم ثبات، روش‌شناسی و روش‌های سنجش بی‌ثباتی نیز همواره مسیر در حال شدن و تحول را سپری کرده است.

موضوع محوری کتاب پیش‌رو که با قلم دو نفر از اساتید و اعضای هیئت علمی دانشگاه تألیف شده است، معرفی روش‌شناسی سنجش ثبات است. مهم‌ترین اهدافی که در این کتاب پیگیری می‌شود عبارت‌اند از:

- تعریف ابعاد مختلف برای ناامنی داخلی
- تعیین ریسک برای هریک از ابعاد ناامنی داخلی کشورهای جهان با تأکید بر کشورهای رقیب